

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De laatste heer van Amerongen, een Europees edelman in een Nederlandse dorpsgemeenschap

Godard John George Charles Godard graaf van Aldenburg Bentinck 1857-1940, edelman laverend tussen dynastieke, lokale en internationale belangen

van Putten, L.P.

Publication date

2025

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Putten, L. P. (2025). *De laatste heer van Amerongen, een Europees edelman in een Nederlandse dorpsgemeenschap: Godard John George Charles Godard graaf van Aldenburg Bentinck 1857-1940, edelman laverend tussen dynastieke, lokale en internationale belangen*. [Thesis, externally prepared, Universiteit van Amsterdam].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

SAMENVATTING

De laatste heer van Amerongen, Europees edelman in een Nederlandse dorpsgemeenschap

Godard John George Charles (Godard) graaf van Aldenburg Bentinck (1857-1940), edelman laverend tussen (inter)nationale familiebelangen en lokale macht

Aristocraten kunnen zich in verschillende Europese landen verheugen in de belangstelling van historici. Ook in Nederland speelden aristocraten een belangrijke rol in het publieke leven. Nederland is in de geschiedenis geregeld neergezet als de burgerlijke natie bij uitstek. Vaak wordt daarbij verwezen naar het werk van de historicus Johan Huizinga.¹³¹⁰ Daardoor werd minder aandacht geschonken aan de adellijke en patricische families en hun invloed op de zich ontwikkelende Nederlandse Staat. Deze studie naar het leven van Godard Bentinck geeft een aanzet tot inzicht in adellijke families vanuit het perspectief van een individuele edelman binnen zijn omgeving. Het onderzoek past binnen twee hoofdstromingen die zich sinds de negentiende eeuw ontwikkelden: een sociaal-culturele stroming die zich richt op de sociale bovenlaag, op individuen daarbinnen en verwante families, en een parlementair-institutionele stroming, die zich richt op de politieke structuren en invloeden. In deze studie komen beide samen. In de recente benadering van de elitegeschiedschrijving valt op dat het individu steeds meer als onderzoeksobject centraal wordt gesteld. Dit onderzoek focust op het individu Godard van Aldenburg Bentinck én tegelijkertijd op de adellijke groeps cultuur waar hij deel van uitmaakte.

Aan de oevers van de Nederrijn ligt de voormalige woning van deze edelman, kasteel Amerongen. Het is inmiddels een museum en daarmee publiek bezit. De Nederlandse samenleving investeerde vele miljoenen in de metamorfose van dit Huis voor de nieuwe bestemming. Onderzoek naar de betekenis van het Huis en zijn bewoners dient een publieke zaak: inzicht en duiding geven aan de geschiedenis van de Nederlandse adel. Aan de Universiteit van Amsterdam wordt via de Amsterdam School for Heritage, Memory and Material Culture onderzoek verricht naar de geschiedenis van de adel en de burgerlijke aristocratie. Een onderzoek naar het leven van Godard graaf van Aldenburg Bentinck, die in 1857 op Middachten werd geboren, past hierin.

Het tijdvak waarin Godard leefde en werkte, was een periode waarin verandering een sleutelwoord werd. De beantwoording van de vraag hoe Godard zich verhiel tot deze moderniteit is een rode draad in deze biografie. Het was een tijd waarin alles wat als modern werd gezien razendsnel ouderwets werd, waarin enorme steden uit de grond schoten, nieuwe Europese landen werden gevormd en mensen voor het eerst in staat waren snel over grote afstanden te reizen en te communiceren. In deze dissertatie heb ik een antwoord gezocht op de vraag of Godard van Aldenburg Bentinck 'stand' wist te houden in een periode (1857-1940) waarin de politieke, economische en culturele basis voor adellijke invloed niet meer vanzelfsprekend was. De hoogtijdagen van het klassieke adellijke leven waren voorbij. Democratisering en de verandering van een wereld geënt op standspolitiek naar een bureaucratisch geïnstitutionaliseerde ordening bracht de invloedrijke positie van de adel tot stilstand. Wat uiteindelijk bepalend was voor de zwanenzang van de (inter)nationale adel geeft nog altijd aanleiding tot debat. Deze dissertatie is hierin een bouwsteen.

¹³¹⁰ J. Huizinga, *Nederland's geestesmerk* (Leiden 1935), passim.

In de jaren 1857-1879 werd de basis gelegd voor Godards functioneren. Zijn vorming speelde zich zowel in Engeland als in Nederland af in een omgeving van gelijkgestemden. Een belangrijk keerpunt in zijn jonge leven was de afwijzing voor toelating tot de prestigieuze Engelse kostschool Eton. Het heeft zijn zelfvertrouwen geschaad. Zijn vervolgopleiding in het Nederlandse Arnhem op het instituut 'voor de betere stand' bracht hem niet verder. Een universitair vervolg, wat binnen zijn stand inmiddels redelijk gebruikelijk was, kwam er niet. Het waren ook de jaren waarin zijn religieuze identiteit zich vormde, en hij zich ontwikkelde tot een conservatieve protestantse aristocraat met zijn directe familie als belangrijkste ankerpunt.

Familie was de basis van Godards denken en handelen. De familie Van Aldenburg Bentinck was ingebed in de wereld van de hoge en oude Europese adel. De mores werden begrensd door zijn klassieke opvoeding en, meer praktisch, door het *Hausgesetz*. Hoewel het zijn juridische status in de loop van de negentiende en twintigste eeuw geleidelijk verloor, bleef het binnen de familie Van Aldenburg Bentinck een sterk regulerende factor. Hierin onderscheidt de familie zich; andere invloedrijke huiswetten binnen de Nederlandse context heb ik niet weten te traceren. Godard had toegang tot de top van de toenmalige statushiërarchie. Uit de vele honderden brieven die ik gedurende mijn onderzoek las, raakte ik steeds meer overtuigd dat de alles bepalende statusgroep in het leven van Godard zijn familie was. De familie voelde als de schil waarbinnen hij zich veilig kon bewegen en waar hij zijn handelen naar richtte.

Na zijn vormende jaren arriveerde Godard in 1879 binnen de Amerongse dorpsamenleving. Een volgende rode draad in mijn onderzoek is de beantwoording van de vraag welke keuzes Godard maakte binnen de complexe verhoudingen van deze plattelandssamenleving. We zagen hoe hij zich met vallen en opstaan nestelde binnen het dorp en zijn plaats 'veroverde' binnen de lokale notabelenelite. Binnen het huidige wetenschappelijke discours lijkt met name onvoldoende aandacht te zijn voor de subtiliteiten van de standensamenleving in dat deel van het negentiende- en vroeg twintigste-eeuwse Nederland, dat nog niet in de stroomversnelling van de modernisering was geraakt.¹³¹¹ Amerongen reken ik daartoe. Het politieke, religieuze en conservatieve klimaat van het dorp maakte het mogelijk dat, grondwettelijke verzwakking ten spijt, de graaf tot de meest vooraanstaande Ameronger uitgroeide. Hij werd de spil in de driehoek burgerlijk bestuur, kerk en kasteel. Een spilfunctie die hij pas geleidelijk zou verliezen na de invoering van het algemeen kiesrecht en het veranderende verzuilde politieke klimaat binnen het dorp. Mayer verdedigde dat de adel zeker in de rurale gebieden tot de Eerste Wereldoorlog een prominente plaats behield die gebaseerd was op grootgrondbezit en prestige.¹³¹² Bij Godard valt deze stelling zelfs tot aan zijn dood in 1940 te verdedigen. Het aan hem opgedragen collatierecht wist hij zelfs te laten vererven op zijn zoon die het tot 1962 behield.

Het huwelijk met de gefortuneerde Louise van Bylandt gaf Godard naast een financiële impuls ook de kans een gezin te stichten. Het huwelijk was niet gelukkig, niet in de laatste plaats door de conservatieve houding van Godard. Louise laat in haar correspondentie zien hoe beide echtelieden uit elkaar groeiden. Ondanks de verschillen van inzicht tussen hen werd wel voor alle kinderen een klassieke opvoedingslijn gekozen via Noorthey of andere privé-instituten. Godards wens strak vast te houden aan het *Hausgesetz* van de familie werd door de kinderen genegeerd. Geen van hen hield zich nog aan de oude familiebasis en in zekere zin had de

¹³¹¹ Kuiper, 'Aristocratische distinctie en aan de top blijven', 63-82; zie ook: A. van der Woud, *De Nieuwe Mens. De culturele revolutie in Nederland rond 1900* (Amsterdam, 2015).

¹³¹² A.J. Mayer, *The persistence of the Old Regime. Europe to the Great War* (Londen 1981) passim.

moderne tijd hen bereikt. Voor de oude graaf was het erg pijnlijk. Een economisch gezamenlijke toekomstvisie uitstippelen bleek een niet te nemen barrière.

Kuiper stelde dat de invloed van de adel op het platteland in de negentiende eeuw sterk was gebleven. Hij vroeg zich direct ook af hoe lang de notabele elite uiteindelijk stand wist te houden. In mijn onderzoek heb ik Godard vooral bestudeerd vanuit de plattelandssamenleving waar hij deel van uitmaakte en een invloedrijke speler was. Bestudering van uitsluitend de economische neergang van landgoederen en buitenplaatsen zonder deze nadrukkelijk in de omringende context te plaatsen vertekent in mijn opvatting het beeld. Modernisering van Amerongen had mogelijk meer kans van slagen gehad wanneer niet alleen vanuit de optiek van Godard was gezocht naar een rendabele oplossing, maar door Godard en de drijvende krachten binnen het dorp gezamenlijk. Als bezitter van een derde van de totale oppervlakte van de gemeentelijke gronden had hij een invloedrijke stem, ook waar het de aansluiting op de moderniteit betrof. De combinatie van een in essentie conservatief dorpsbestuur en een traditionele graaf stonden modernisering in de weg. Dat werd zichtbaar in verschillen met de buurdorpen op de Utrechtse Heuvelrug, waar zowel economische initiatieven als mobiliteit zich positiever ontwikkelden. Dit onderzoek draagt bij aan het beantwoorden van de vragen over het opgaan in de vaart der volkeren van de plattelandsdorpen. De komst van Godard Bentinck naar Amerongen vertraagde in mijn opvatting deze transitie. Bentincks geloof in de bijzondere deugd van de aristocratie belemmerde hem erin zich zijn gewijzigde positie volledig te realiseren. Hij werd zich bewust van verandering, maar zijn aristocratische *habitus* bleef als een schild aanwezig en weerhield hem ervan adequaat te reageren. Van Cruyningen concludeerde dat om het groeiende rentabiliteitsprobleem te bezweren op het landgoed Biljoen, maar ook elders, werd gekozen voor het afstoten van de minst rendabele gronden.¹³¹³ Bentinck koos uiteindelijk ook voor deze uitweg.

Godard was, naast invloedrijk Ameronger, ook onderdeel van zijn internationaal georiënteerde familie. Ik bestudeerde, als derde en laatste rode draad, Godards belangen als (land)edelman in samenhang met zijn internationale achtergrond en de daaruit voortvloeiende verplichtingen. De laatste jaren ontwikkelt zich, binnen de wetenschappelijke discussie over de adel, een toenemende belangstelling voor het transnationale karakter daarvan. Veel is er in de Nederlandse context niet over gepubliceerd. Yme Kuiper, Nikolay Bijleveld en Jaap Dronkers schreven *Nobilities in Europe in the 20th century. Reconversion strategies, memory culture and elite formation* (2015). In deze bundel is er aandacht voor adellijke aanpassingsstrategieën. Bij bedreiging van de bestaande positie kan gekozen worden voor de overstap naar een ander (internationaal) veld. Mijn beschrijving vanuit het perspectief van een hoog adellijke familie als de Bentincks, met vertakkingen in meerdere landen, vormt hierop een aanvulling. Een diepgaande analyse van de internationale positie van de Bentincks vraagt een breder onderzoek dan in deze dissertatie mogelijk was. Ook zijn meer vergelijkende internationale studies nodig om daar inzicht in te krijgen. Dat geconstateerd hebbende, maakt mijn onderzoek wel duidelijk dat de Nederlandse Bentincks zich zeker bewust waren van hun internationale positie en deze ook koesterden. De Bentincks wilden verankerd blijven in zowel de Duitse 'Hohe adel', de Engelse *peerage* als de Nederlandse adel. Maar behalve de status die daarbij hoort, was er verder geen sprake van een bewust beleid van grootschalige aankopen van roerend of onroerend goed, geen bewuste spreiding van bezittingen over verschillende landen, maar eerder een vasthouden aan de status quo.

¹³¹³ Cruyningen, 'De toekomst van Biljoen', 307.

De interactie tussen zijn belangen als edelman in het plattelandsdorp Amerongen ten opzichte van die internationale achtergrond, en de verplichtingen die daaruit voortvloeiden, werd steeds gecompliceerder naarmate de nationale staat meer vorm kreeg. Het werd duidelijk dat de internationale oriëntatie van Godard het functioneren in de veranderende Nederlandse context belemmerde. Godard bewoog zich door afkomst en opvoeding op de as Londen-Amerongen-Berlijn. Hij was een twijelaar en vroeg het Nederlandschap pas laat aan, na eerst het Duitse overwogen te hebben en voor zijn halfslachtige poging het Engelse te krijgen een afwijzing ontving. Het frustreerde hem, en had ook praktische consequenties. Godard zag zijn aanvankelijke ambitie een rol binnen de Nederlandse politiek te spelen en zijn poging tot hoogheemraad te worden benoemd verdampen door de twijfel aan zijn Nederlandschap. Godard, die moeilijk keuzes maakte, trok zich na 1920 vooral terug op zijn Amerongs bezit.

Toen de Duitse keizer Wilhelm II in november 1918 in Amerongen arriveerde, betekende dat een belangrijke omslag in zijn leven. De redelijk geïsoleerde ligging van het kasteel, maar ook de internationale *habitus* van Godard hebben aan het succes van deze ballingschap bijgedragen. Godard bewoog zich gemakkelijk in hoge Duitse kringen, sprak zijn talen en was een uitnemend gastheer. Zijn politieke kapitaal in eigen land was gering, en kon hem dus ook niet hinderen. In mijn onderzoek ging het niet om de grote politiek maar ik onderzocht wat de komst betekende voor het gezin en het familieperspectief. Deze benadering plaatst kanttekeningen vanuit het perspectief van de familie bij de wetenschappelijke discussie rond de vlucht van de keizer naar Nederland. Dat het huisvesten van de keizer als een bijzonder Duits-vriendelijk initiatief zou kunnen worden uitgelegd door met name de Engelse familie is geen overdreven stelling. De Engelse familie, met dodelijke slachtoffers in de gelederen, moest zich gaan verhouden tot deze oorlog. Godard voelde die subtiliteiten niet echt aan en raakte sterk onder invloed van zijn Duitse gasten. Zijn besluit de keizer te verwelkomen maakte zijn positie binnen het traditioneel sterke familienetwerk zwakker.

Na het vertrek van de keizer namen de problemen exponentieel toe. Godard was zich daarvan bewust. Hij richtte zijn aandacht minder op het dorp en meer op behoud van het Huis Amerongen. Hij realiseerde zich de historische waarde van dit Huis en net als een groot aantal (internationale) edellieden ging ook hij zich bezighouden met het behoud van dat erfgoed. De financiële basis was wankel, gebaseerd op een onzeker fundament van erfenissen, aandelenportefeuilles en grondbezit. Een nieuwe financiële basis werd node gezocht. Daarin ontbrak een eigen (familie)visie. Bezuinigingen werden in Amerongen uiteindelijk wel doorgevoerd, maar lange-termijnbeslissingen werden vooruitgeschoven. Godards dood in januari 1940 zette de tijd stil. Zijn nalatenschap kwam als onverdeelde boedel aan de erven. De Tweede Wereldoorlog brak spoedig uit.

Het onderzoek naar de geschiedenis van Godard Bentinck liet ik volgen door een uitgebreide epiloog. Daarmee benutte ik de mogelijkheid de geschiedenis te beschrijven van de tijd waarin het familiebezit uitgroeide tot een museum. Dit vond plaats in een periode waarin de Tweede Wereldoorlog, de bezetting en naoorlogse complicaties aandacht vroegen. Mijn onderzoek wil een maatschappelijke waarde hebben en zoekt dat ook in het duiden van de wordingsgeschiedenis van *Museum kasteel Amerongen*. De nalatenschap bleef lange tijd onverdeeld als gevolg van de bezettingsjaren, ingewikkelde familieverbanden en de slepende procedure waarin graaf John, gravin Elisabeth en haar echtgenoot Sigurd von

Ilseman terecht kwamen als gevolg van het door de overheid uitgevaardigde 'Besluit Vijandelijk Vermogen'. De gerechtelijke procedure die Godards zoon graaf John doorliep en de complicaties van zijn proces laten zien dat de internationale verwevenheid van de familie tot in de generatie van de kinderen van Godard doorwerkte.

Al die jaren van onderhandeling werd het in appartementen verdeelde Huis bewoond door de familie. Het was een bewoning die verstoken was van veel luxe. Amerongen is nog altijd een indrukwekkend Huis in de ogen van de buitenstaander, maar van binnen is er weinig comfort en het is nauwelijks te onderhouden. Uiteindelijk kwam het tot verkoop. De belangrijkste elkaar bestrijdende familieleden waren toen overleden, de opvolgende generatie wist tot een vergelijk te komen. Het Huis Amerongen werd in 1977 verkocht aan de stichting Utrechtse kastelen. In 1982 werd het Huis en de resterende inboedel eigendom van de Stichting Kasteel Amerongen die een omvangrijk restauratieprogramma voorbereidde. De band met de familie werd niet doorgesneden, twee nazaten van Godard van Aldenburg Bentinck maken nog altijd deel uit van het bestuur van kasteel Amerongen. Zij hebben zitting als vertegenwoordigers van de *Godard Bentinck trust*. Dat past in een bredere traditie.¹³¹⁴ Diverse huizen met landerijen werden overgedragen aan een beheersstichting, waarin de betrokken familie een stem hield. Godards expliciete wens dat Huis Amerongen familiebezit bleef, is niet bereikt, maar een continuatie van betrokkenheid vanuit de familie is wel gebleven.

Huis Amerongen gaat sinds 1977 officieel verder als *Museum kasteel Amerongen*. Het is nog ingericht zoals de bewoners het in 1977 hebben achtergelaten. Na de dood van de graaf in 1940 is er niet veel veranderd aan de inrichting. Het interieur van Kasteel Amerongen geeft een beeld van de inboedel van een adellijke familie uit het begin van de twintigste eeuw. Godards erfenis is uiteindelijk, mede door zijn toedoen, behouden als museaal erfgoed.

¹³¹⁴ Vgl. Ph.M. Bosscher, 'Een weerzien. Rondgang langs Nederlandse kastelen aan de hand van Moes en Sluyterman, annex enkele gedachten over de adellijke woonstede "toen en nu"', *Virtus. Jaarboek voor adelsgeschiedenis* 13(2006), 188-196

SUMMARY

The last lord of Amerongen, European nobleman in a Dutch village community

Godard John George Charles (Godard) Count van Aldenburg Bentinck (1857-1940), nobleman navigating between (inter)national family interests and local power

Aristocrats have attracted the interest of historians in several European countries. In the Netherlands, too, aristocrats played an important role in public life. In history, the Netherlands has been portrayed as the pre-eminent bourgeois nation. Reference is often made to the work of the historian Johan Huizinga.¹³¹⁵ As a result, less attention was paid to the noble and patrician families and their influence on the developing Dutch state. This study of the life of Godard Bentinck provides an impulse for noble families from the perspective of an individual nobleman within his environment. The study fits within two mainstreams that have developed since the nineteenth century: a socio-cultural stream that focuses on the social upper class, individuals within it and related families, and a parliamentary-institutional stream that focuses on political structures and influences. In this study, both come together. In the recent approach to elite historiography, it is notable that the individual is increasingly the focus of research. This study focuses on the individual Godard van Aldenburg Bentinck and at the same time on the noble group culture of which he was a part.

Amerongen Castle, the former residence of this nobleman, is located on the banks of the Rhine. It is now a museum and thus public property. Dutch society invested many millions in the metamorphosis of this house for its new purpose. Research into the significance of the House and its residents serves a public cause: providing insight in and interpretation of the history of the Dutch nobility. At the 'University of Amsterdam', research is being conducted into the history of the nobility and the bourgeois aristocracy through the 'Amsterdam School for Heritage, Memory and Material Culture'. A study of the life of Godard Count of Aldenburg Bentinck, who was born in Middachten in 1857, fits in with this.

The era in which Godard lived and worked was one in which change became a key word. How Godard related to this modernity is a recurring theme of this biography. It was a time in which everything that was considered modern became old-fashioned at lightning speed, in which enormous cities rose up from the ground, new European countries were formed and people were able to travel and communicate quickly over large distances for the first time. In this thesis, I sought an answer to the question of whether Godard of Aldenburg Bentinck managed to 'hold his ground' in a period (1857-1940) in which the political, economic and cultural basis for noble influence was no longer self-evident. The heyday of the classic noble life was over. Democratization and the change from a world grafted on class politics to a bureaucratic institutionalised order brought the nobility's influential position to a halt. What ultimately determined the swan song of the (inter)national nobility still leads to debate. This dissertation is a building block in this debate.

In the years 1857-1879, the foundations were laid for Godard's functioning. His education took place both in England and in the Netherlands in an environment of like-minded people. An important turning point in his young life was the denial of admission to the prestigious Eton College. It damaged his self-confidence. His further education in Dutch Arnhem at the institute 'for the higher classes' did not bring him any further. A continuation at university level, which by now was customary within his class, did not occur. These were also the years

¹³¹⁵ J. Huizinga, *Nederland's geestesmerk* (Leiden 1935), passim.

in which his religious identity was formed, and he developed into a conservative Protestant aristocrat with his immediate family as the most important anchor point.

Family was the basis of Godard's thinking and acting. The family von Aldenburg Bentinck was embedded in the world of high and old European nobility. Its mores were bounded by its classical education and, more practically, by the *Hausgesetz*. Although that gradually lost its legal status in the course of the nineteenth and twentieth centuries, it remained a strong regulating factor within the family von Aldenburg Bentinck. This distinguishes the family; I have not been able to trace other influential house laws within the Dutch context. Godard had access to the top of the status hierarchy of those days. From the many hundreds of letters I read during my research, I became increasingly convinced that the all-important status group in Godard's life was his family. The family felt like the shell within which he could move safely and to which he directed his actions.

After his educational years, Godard arrived in Amerongen village society in 1879. A second subsequent theme in my research was the question of what choices Godard made within the complex relationships of this rural society. As a newcomer, he conquered a place for himself in the established culture. Within the current scientific discourse, there seems to be insufficient attention for the subtleties of the class society in that part of nineteenth- and early twentieth-century Netherlands, which had not yet been subjected to the rapid changes 'due to' modernisation.¹³¹⁶ I include Amerongen in this. It became clear how Godard, through trial and error, nestled himself in this rural society. The political, religious and conservative climate of the village made it possible for the count, despite constitutional weakening, to become the most prominent citizen. He became the pivot in the triangle of civil administration, church and castle. He would not lose this pivotal role permanently until after the introduction of universal suffrage and the changing segregational political climate within the village. Mayer defended that the nobility, certainly in rural areas, retained a prominent place based on large landholdings and prestige until World War I.¹³¹⁷ In the case of Godard, this thesis can be defended even up to his death in 1940. He even managed to have the collateral right that was entrusted to him to be inherited by his son, who retained it until 1962.

His marriage to the wealthy Louise van Bylandt gave Godard not only a financial boost, but also the opportunity to start a family. The marriage was not a happy one, not at least because of Godard's conservative attitude. In her correspondence Louise shows how both spouses grew apart. In spite of the differences of opinion between them, a classical line of upbringing was chosen for all children through Noorthey or other private institutions. Godard's wish to adhere strictly to the *Hausgesetz* of the family was ignored by the children. None of them stick to the old family basis anymore and in a way the modern age caught up with them. For the old Count, it was very painful. It proved to be an insurmountable barrier to map out a joint economic vision of the future.

Yme Kuiper argued that the nobility's influence in the countryside had remained strong in the nineteenth century. He also directly raised the question of how long the notable elite managed to hold out in the end. In my research, Godard was mainly situated within the context of the rural society of which he was a part. Studying only the economic decline of estates and country houses without explicitly placing them in the surrounding context distorts

¹³¹⁶ Kuiper, 'Aristocratische distinctie en aan de top blijven', 63-82; zie ook: A. van der Woud, *De Nieuwe Mens. De culturele revolutie in Nederland rond 1900* (Amsterdam, 2015),

¹³¹⁷ A.J. Mayer, *The persistence of the Old Regime. Europe to the Great War* (Londen 1981) passim.

the picture. Modernising Amerongen might have had a better chance of success if a profitable solution had been sought not only from Godard's point of view, but those of Godard and the driving forces within the village collectively. As owner of a third of the total area of municipal land, he had an influential voice, also where it concerned the connection with modern times. The combination of an essentially conservative village administration and a traditional count stood in the way of modernisation. This became apparent in differences with the neighbouring villages on the Heuvelrug, where both economic initiatives and mobility developed more positively. This study contributes to answering the questions about the rise of the rural villages. In my opinion, the arrival of Godard Bentinck in Amerongen delayed this transition.

Bentinck's belief in the special virtue of aristocracy prevented him from fully realising his changed position. He became aware of change, but his aristocratic *habitus* remained present as a shield and prevented him from responding accordingly. Van Cruyningen concluded that to ward off the growing problem of profitability on the Biljoen estate, but also elsewhere, the choice was made to dispose of the least profitable grounds.¹³¹⁸ Bentinck eventually chose this way out as well.

Apart from being an influential Ameronger, Godard was also part of his internationally oriented family. As a final theme I studied Godard's interests as a (landed) nobleman in conjunction with his international background and resulting obligations. In recent years, an increasing interest in the transnational character of the nobility has developed within the scholarly discussion of the nobility. Not much has been published about it in the Dutch context. Yme Kuiper, Nikolay Bijleveld and Jaap Dronkers wrote 'Nobilities in Europe in the 20th century. Reconversion strategies, memory culture and elite formation' (2015). This volume focuses on noble adaptation strategies. When one's existing position is threatened, one may choose to move to another (international) field. My description from the perspective of a high noble family like the Bentincks, with branches in several countries, complements this. A thorough analysis of the international position of the Bentincks requires a broader study than possible in this thesis. Comparative international studies are also needed to gain more insight into this. Having said that, my research does make clear that the Dutch Bentincks were certainly aware of their international position and cherished it. The Bentincks wanted to remain anchored in the German 'Hohe adel', the English peerage and the Dutch nobility. But apart from the status that goes with it, there was no conscious policy of large-scale purchases of movable or immovable property, no conscious spreading of possessions over different countries, but rather a clinging to the status quo.

The interaction between his interests as a nobleman in the rural village of Amerongen in relation to this international background, and the obligations that resulted from it, became increasingly complicated as the national state took shape. It became clear that Godard's international orientation hampered his functioning in the changing Dutch context. Because of his background and upbringing, Godard moved on the axis of London-Amerongen-Berlin. He was a doubter and applied for Dutch citizenship later on in life, after first considering German and receiving a rejection for his half-hearted attempt to obtain English citizenship. It frustrated him, and also had practical consequences. Godard saw his initial ambition to play a role in Dutch politics and his attempt to be appointed official of the Hoogheemraadschap evaporate because of doubts about his Dutch citizenship. Godard, who had difficulty making choices, retreated after 1920 mainly to his house.

¹³¹⁸ Cruyningen, 'De toekomst van Biljoen', 307.

When the German Kaiser Wilhelm II arrived in Amerongen in November 1918, it marked a major turning point in his life. The reasonably isolated location of the castle, but also Godard's international *habitus* contributed to the success of this exile. Godard moved easily in high German circles, spoke his languages and was an excellent host. His political importance in his own country was small, so it could not hinder him. My research was not about big politics, but I examined what the arrival meant for the family. From the family's perspective this approach raises questions about the scholarly discussion concerning the emperor's flight to the Netherlands. That housing the Kaiser could be interpreted as a particularly German-friendly initiative by the English relatives in particular is not an exaggeration. The English relatives, with fatalities in their ranks, had to come to terms with this war. Godard did not really feel the subtleties and was strongly influenced by his German guests. Godard's decision to welcome the Kaiser weakened his position within the traditionally strong family network.

After the Kaiser's departure, the problems increased exponentially. Godard was aware of this. He focused his attention less on the village and more on the preservation of Amerongen Castle. He realised the historical value of this house and, just like a large number of (international) noblemen, he became involved in the preservation of this heritage. The financial basis was shaky, based on a foundation of inheritances, shared portfolios and land ownership. A new financial basis was sorely needed. An own (family) vision was lacking. Eventually, budget cuts were implemented in Amerongen, but long-term decisions were postponed. Godard's death in January 1940 put time on hold. His estate came to the heirs as an undivided estate. Soon the Second World War broke out.

I followed my research into the history of Godard Bentinck with an extensive epilogue. In doing so, I took the opportunity to describe the history of the time when the family property developed into a museum. This took place in a period in which the Second World War, the occupation and post-war complications required attention. My research wants to have a social value and also looks for that in the interpretation of the genesis of museum Amerongen. The estate remained undivided for a long time as a result of the years of occupation, complicated family relationships and the protracted proceedings in which Count John, Countess Elisabeth and her husband Sigurd von Ilseman found themselves as a result of the 'Decree on Enemy Wealth' issued by the government. The legal proceedings that Godard's son Count John went through and the complications of his trial show that the international intertwinement of the family continued into the generation of Godard's children.

During all those years of negotiation, the House, divided into flats, was lived in by the family. A habitation that was devoid of many comforts. Still an impressive house in the eyes of the outsider, but inside without much comfort and hardly maintainable. In the end, it was sold. The most important family members who were at loggerheads with each other had died by then; the next generation managed to come to an agreement.

In 1977, Amerongen House was sold to the Utrecht Foundation of Castles. In 1982, the house and its remaining contents became the property of the Foundation Amerongen Castle, which prepared an extensive restoration programme. The connection with the family was not severed, two descendants of Godard van Aldenburg Bentinck are still on the board of Amerongen Castle. They sit as representatives of the Godard Bentinck trust. This fits into a

broader tradition.¹³¹⁹ Various houses with estates were transferred to a management foundation, in which the family concerned had a say. Godard's explicit wish that his house remain family property was not fulfilled, but a continuation of family involvement was maintained.

Since 1977, Amerongen House has officially continued as *Amerongen Castle Museum*. It is still furnished as the residents left it in 1977. After the death of the Count in 1940, not much has changed to the interior. It gives a picture of the household effects of a noble family in the beginning of the twentieth century. Godard's legacy was eventually preserved, partly through his efforts, as museum heritage.

¹³¹⁹ Vgl. Ph.M. Bosscher, 'Een weerzien. Rondgang langs Nederlandse kastelen aan de hand van Moes en Sluyterman, annex enkele gedachten over de adellijke woonstede "toen en nu"', *Virtus. Jaarboek voor adelsgeschiedenis* 13(2006), 188-196